

ks. Henryk Sławiński¹

<https://orcid.org/0000-0003-4290-6743>; henryk.slawinski@upjp2.edu.pl

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Inspiracje Franciszka dla postęgi słowa

Streszczenie

Tekst dotyczy inspiracji papieża Franciszka dla postęgi słowa. Metodą jakościowej analizy tekstów jego dokumentów i wywiadów z nim zostały wydobyte następujące inspiracje: prymat przepowiadania w kluczu misyjnym; przepowiadanie zrodzone z doświadczenia i przeżywania wiary; przepowiadanie zrodzone z towarzyszenia ludziom; głoszenie z radością; potwierdzenie znaczenia homilii; dowartościowanie przygotowania homilii i kazań. Wymienione inspiracje Franciszka dla postęgi słowa nie są nowe, stanowią raczej rozwinięcie nauczania Soboru Watykańskiego II i posoborowych papieży, a zwłaszcza Pawła VI. Mają one znaczenie dla Kościoła działającego na początku XXI wieku w środowisku zsekularyzowanym.

Słowa kluczowe: Franciszek, przepowiadanie, misja, ewangelizacja

Abstract

Inspirations of Francis for the Ministry of the Word

This paper deals with Pope Francis' inspirations for the ministry of the word. Through a qualitative analysis of the texts of his documents and interviews with him, the following inspirations were extracted: the primacy of preaching in a missionary key; preaching born of the experience; preaching born of accompanying people; preaching with joy; reaffirmation of the importance of homilies; the appreciation of the preparation of homilies and sermons. These inspirations of Francis for the ministry of the word are not new, but rather an extension of the teaching of Vatican II and the post-conciliar popes, especially Paul VI. They are relevant for a Church operating in the early 21st century in a secularized environment.

Keywords: Francis, preaching, mission, evangelization

---

¹ Ks. Henryk Sławiński – prof. dr hab., homileta i pedagog; prezbiter diecezji wrocławskiej; kierownik Rady Dyscypliny Nauki Teologiczne na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie; redaktor naczelny kwartalnika „Polonia Sacra”; przewodniczący Stowarzyszenia Homiletów Polskich; członek Komitetu Nauk Teologicznych Polskiej Akademii Nauk (KNT PAN); członek Komisji Języka Religijnego PAN, członek Polskiego Towarzystwa Teologicznego; członek Międzynarodowego Stowarzyszenia „Fides et Ratio”.

Jorge Bergoglio (1936-) został papieżem po nieoczekiwanej rezygnacji Benedykta XVI (1927-) z pełnienia tej funkcji. Franciszek jest pierwszym w historii papieżem z Południowej Ameryki. Od samego początku dał poznać, że pontyfikat będzie oryginalny, wolny od przywiązania do rozmaitych zwyczajów². Szybko stało się jasne, że jednym z priorytetów tego pontyfikatu będzie dowartościowanie przepowiadania i działalności misyjnej Kościoła.

Celem niniejszego opracowania jest syntetyczne ukazanie inspiracji pontyfikatu Franciszka dla posługi słowa. Będą one wydobyte z nauczania papieskiego metodą jakościowej analizy tekstów dokumentów papieskich i wywiadów, w których Franciszek ujawnia swój sposób myślenia i priorytety duszpasterskie. Wśród tych inspiracji wymienić należy: po pierwsze, prymat przepowiadania w kluczu misyjnym; po drugie, przepowiadanie zrodzone z doświadczenia i przeżywania wiary; po trzecie, przepowiadanie zrodzone z towarzyszenia ludziom; po czwarte, głoszenie z radością; po piąte, potwierdzenie znaczenia homilii; po szóste, dowartościowanie przygotowania homilii i kazań. Warto tu jeszcze wspomnieć o ustanowieniu przez Franciszka posługi katechisty³, ale ze względu na doniosłość, obszerność i nowość tego zagadnienia nie będzie ono tu podjęte, gdyż domaga się osobnego opracowania.

1. Prymat przepowiadania w kluczu misyjnym

W artykule opublikowanym już po ukazaniu się adhortacji *Evangelii gaudium*, niemiecki teolog Gregor Freiherr von Fürstenberg (1965-) wyszedł od stwierdzenia, że Franciszek jest papieżem misji, który, na podstawie swojego południowoamerykańskiego doświadczenia, pragnie,

---

² Por. S. Skobel, *Papież Franciszek: Pontyfikat „Znaków czasu”*, w: *Pandemia jako „znak czasu” dla Kościoła w Polsce*, red. M.J. Tutak, T. Wielebski, Warszawa 2021, s. 115.

³ Franciszek, *List apostolski w formie „Motu proprio” Antiquum ministerium, w którym ustanawia posługę katechety* (10.05.2021), https://www.vatican.va/content/francesco/pl/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20210510_antiquum-ministerium.html (1.08.2021).

by chrześcijanie byli misjonarzami wewnątrz Kościoła⁴. Autor uzasadnia, że duch misyjny Franciszka ujawnił się już w wyborze zakonu jezuitów, który przyczynił się w znacznym stopniu do ewangelizacji Ameryki Południowej i stawiał sobie za cel głoszenia Dobrej Nowiny na wszystkich kontynentach. Jako nowicjusz Bergoglio zgłosił się na misje do Japonii, chcąc podążać śladami Franciszka Ksawerego. Jednak choroba sprawiła, że wyjazd nie doszedł do skutku. Został więc w Argentynie i próbował prowadzić działalność misyjną w swoim kraju.

Wiele spośród przemyśleń i doświadczeń Bergoglio, dotyczących przepowiadania i misji Kościoła, znalazło wyraz w sławnym dokumencie z Aparecidy, który jest owocem V Ogólnej Konferencji Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów (CELAM, 13–31 maja 2007). Przesłanie konferencji w Aparecidzie zawiera wezwanie, by Kościół w Ameryce Łacińskiej i Karaibach prowadził misję gruntowną i permanentną⁵. Owo wezwanie znalazło swe echo w *Evangelii gaudium*, z tym że zostało rozszerzone na cały Kościół i wyeksponowane jako program pontyfikatu Franciszka:

[...] podkreślam, że to, co mam zamiar wyrazić, posiada programowe znaczenie i ważne konsekwencje. Mam nadzieję, że wszystkie wspólnoty znajdą sposób na podjęcie odpowiednich kroków, aby podążać drogą duszpasterskiego i misyjnego nawrócenia, które nie może pozostawić rzeczy w takim stanie, w jakim są. Obecnie nie potrzeba nam „zwyczajnego administrowania”. Bądźmy we wszystkich regionach ziemi w „permanentnym stanie misji”⁶.

Fakt, że główne myśli przesłania z Aparecidy znalazły swoją kontynuację w dokumencie papieskim jest zrozumiała z tego względu, że Bergoglio był jednym ze współredaktorów tego pierwszego. Kościół w „permanentnym stanie misji” to sprawa, która leży Franciszkowi na sercu jako istota wspólnoty kontynuującej posługę Jezusa Chrystusa. W misyjnym ukierunkowaniu działalności Kościoła nie chodzi o próbę rekatolizacji

---

⁴ G. Freiherr von Fürstenberg, *Zustand permanenter Evangelisierung*, „Herder Korespondenz” 11 (2015), s. 30 (582).

⁵ V Ogólna Konferencja Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów, *Aparecida*, nr 5, Gubin 2014, s. 289.

⁶ Franciszek, *Adhortacja apostolska Evangelii gaudium o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie*, 24.11.2013, nr 25, Kraków 2013.

świata ani przywracanie cywilizacji chrześcijańskiej⁷. Przeobrażenie społeczeństwa w duchu Ewangelii Chrystusa jest ważne, ale dopiero jako owoc radości poszczególnych członków społeczeństwa z powodu bycia chrześcijaninem. Franciszek zauważa, że:

jeśli ktoś rzeczywiście doświadczył miłości Boga, który go zbawia, nie potrzebuje wiele czasu, by zacząć Go głosić, nie może oczekiwać, aby udzielono mu wiele lekcji lub długich instrukcji. Każdy chrześcijanin jest misjonarzem w takiej mierze, w jakiej spotkał się z miłością Boga w Chrystusie Jezusie⁸.

Inspirację dla swej wypowiedzi Franciszek czerpie z doświadczenia ludzi, którzy spotkali Jezusa i natychmiast przepełnieni radością opowiadali o tym innym, głosząc: „Znaleźliśmy Mesjasza” (J 1, 41). Jako biblijny przykład Franciszek przywołuje pierwszych uczniów Jezusa i Samarytankę, która „tuż po zakończeniu swego dialogu z Jezusem, stała się misjonarką, i wielu Samarytan uwierzyło w Jezusa «dzięki słowu kobiety» (J 4, 39). Również św. Paweł, po swoim spotkaniu z Jezusem Chrystusem, «zaraz zaczął głosić w synagogach, że Jezus jest Synem Bożym» (Dz 9, 20)”⁹.

Czy wystarczy powiedzieć aktywnym uczestnikom życia parafialnego, że są misjonarzami? Nie, to nie wystarczy. Sednem jest tu odkrycie daru, jakim jest bycie chrześcijaninem; odkrycie, że Jezus przyszedł na świat, by wyzwolić ludzi, a nie nakładać ciężary. Jakże ważne jest pamiętanie o tym, co napisał św. Paweł: „Ku wolności wyswobodził nas Chrystus” (Ga 5, 1). Chrześcijaństwo nie jest ciężarem, ale doświadczeniem „zbawczej miłości Pana, który niezależnie od naszych niedoskonałości ofiaruje nam swoją bliskość, swoje Słowo, swoją moc, i nadaje sens naszemu życiu”¹⁰ – napisał Franciszek w *Evangelii gaudium*. Do myśli wyrażonej w swym programowym dokumencie papież powrócił w adhortacji *Christus vivit*, przypominając, że aby być misjonarzem, nie trzeba przechodzić długich szkoleń ani zakładać potrzebę uprzedniego osiągnięcia

---

⁷ Por. G. Freiherr von Fürstenberg, *Zustand permanenter Evangelisierung*, s. 30 (582).

⁸ Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 120.

⁹ Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 120.

¹⁰ Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 121.

doskonałości. Misjonarzami mogą być nawet ludzie najłabsi, ograniczeni i poranieni, „ponieważ zawsze trzeba pozwalać, aby dobro było przekazywane, nawet jeśli współlistnieje z wieloma słabościami”¹¹.

W dokumentach takiej rangi, jak adhortacje Franciszek używa języka typowego dla przepowiadania i podaje przykłady zwyczajnych osób zaangażowanych w ewangelizację. W adhortacji *Christus vivit* pisze: „Młody człowiek, który udaje się na pielgrzymkę, aby poprosić Matkę Bożą o pomoc, i zaprasza przyjaciela lub kolegę, aby mu towarzyszył, poprzez ten prosty gest dokonuje cennego działania misyjnego”¹². Z kolei w *Gaudete et exsultate* przytacza przykład zwykłej kobiety, która zatrzymuje się na ulicy, by miłością porozmawiać z ubogim¹³.

Proponowany Kościołowi przez Franciszka klucz misyjny oznacza otwartość na każdego człowieka jako grzesznika, w którym jest potencjał przyjęcia prawdy o Bogu ofiarującym ludziom miłość: głosiciel słowa Bożego pragnie dobra słuchacza, a ten ma potencjał przyjęcia słowa zbawienia. W encyklice *Fratelli tutti* Franciszek przypomina, że w Nowym Testamencie jest mowa „o owocu Ducha Świętego (por. Ga 5, 22), wyrażonym w greckim słowie *agathosyne* [...]. Istnieje podobne łacińskie wyrażenie: *benevolentia*, które oznacza postawę pragnienia dobra dla drugiej osoby. [...] napełniania życia innych rzeczami pięknymi, wzniosłymi, budującymi”¹⁴.

Inny aspekt proponowanego przez Franciszka klucza misyjnego to koncentracja w przepowiadaniu na tym, co istotne, pociągające i najbardziej potrzebne¹⁵. W rozmowach z Antonim Spadarem SJ, redaktorem

---

¹¹ Franciszek, Adhortacja apostolska *Christus vivit* do młodych i całego ludu Bożego, 25.03.2019, nr 239, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20190325_christus-vivit.html (20.09.2021).

¹² Franciszek, *Christus vivit*, nr 239.

¹³ Por. Franciszek, Adhortacja apostolska *Gaudete et exsultate* o powołaniu do świętości w świecie współczesnym, 19.03.2018, nr 16, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20180319_gaudete-et-exsultate.html (20.09.2021).

¹⁴ Franciszek, Encyklika *Fratelli tutti* o braterstwie i przyjaźni społecznej, 3.10.2020, nr 112, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/encyclicals/documents/papa-francesco_20201003_encyclica-fratelli-tutti.html (20.09.2021).

¹⁵ Por. Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 35.

„La Civiltà Cattolica”, w sierpniu 2013 roku, a więc jeszcze przed publikacją *Evangelii gaudium*, Franciszek wyjaśniał:

Przekaz typu misyjnego skupia się na tym, co istotne, konieczne, co zresztą budzi najsilniejsze uczucia i najmocniej przyciąga, rozpala serca – tak jak uczniom Emaus. Musimy znaleźć zatem nową równowagę, inaczej grozi nam, że również moralny gmach Kościoła zawali się jak domek z kart, ztraci świeżość i powiew Ewangelii. Propozycja ewangeliczna musi być prostsza, głębsza, bardziej promienna. Z niej dopiero wypływają konsekwencje moralne¹⁶.

2. Przepowiadanie zrodzone z doświadczenia i przeżywania wiary

Kolejną inspiracją papieża Franciszka dla posługi słowa jest podkreślenie prymatu doświadczenia miłości Boga przed przepowiadaniem. Czymś fundamentalnym w życiu chrześcijanina, który potem staje się głosicielem Dobrej Nowiny, jest doświadczenie spotkania z Chrystusem i uznanie Go za Pana i Odkupiciela. Franciszek, za swoim poprzednikiem Benedyktem XVI przypomina, że „u początku bycia chrześcijaninem nie ma decyzji etycznej czy jakiejś wielkiej idei, jest natomiast spotkanie z wydarzeniem, z Osobą, która nadaje życiu nową perspektywę, a tym samym decydujące ukierunkowanie”¹⁷. Franciszek rozwija to zdanie, podkreślając:

Jedynie dzięki temu spotkaniu – lub ponownemu spotkaniu – z miłością Bożą, które przemienia się w pełną szczęścia przyjaźń, jesteśmy uwolnieni od [...] skoncentrowania się na sobie [...]. W tym tkwi źródło działalności ewangelizacyjnej. Jeśli bowiem ktoś przyjął tę miłość przywracającą mu sens życia, czyż może zrezygnować z pragnienia, by podzielić się tym z innymi?¹⁸

Franciszek kładzie duży nacisk na to, by głoszenie słowa Bożego było dzieleniem się z innymi doświadczeniem przeżywanej wiary. Nie deprecjonuje potrzeby formacji doktrynalnej i moralnej. Niemniej jednak

---

¹⁶ *Leczmy rany*, Wywiad z papieżem Franciszkiem przeprowadzony przez Antonio Spadaro SJ, redaktora „La Civiltà Cattolica”, przekł. P. Bravo, K.M. Kaproń OFM, „Tygodnik Powszechny” 39 (2013), s. 24.

¹⁷ Benedykt XVI, *Deus caritas est*, nr 1, https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20051225_deus-caritas-est.html (6.08.2021); Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 7.

¹⁸ Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 8.

daje do zrozumienia, że taka formacja może być zaproponowana tym, którzy uprzednio doświadczyli radosnego i wyzwalającego spotkania z Bogiem:

Uspokójmy chęć przekazywania wielkiej ilości treści doktrynalnych, a starajmy się przede wszystkim pobudzić i zakorzenić wspaniałe doświadczenia, które podtrzymują życie chrześcijańskie. Jak mówił Romano Guardini: „W doświadczeniu wielkiej miłości [...] wszelkie zdarzenia następują w obrębie tego odniesienia”¹⁹.

Przepowiadanie słowa Bożego jest procesem ciągłym, który jest konstytutywny dla Kościoła i dlatego, wraz z nim, będzie trwał do końca czasów. Proces przepowiadania zakłada powolny, stopniowy wzrost wiary słuchaczy. Proces ten dokonuje się w Kościele i przez jego posługę. Uczestniczy w nim wiele osób. Pan Bóg zaś jest cierpliwy i pozwala, by zasiane ziarno wiary rosło powoli (por. 1 Kor 3, 5–7).

Ponieważ chrześcijaństwo jest bardziej wydarzeniem niż doktryną, odwoływanie się w przepowiadaniu do doświadczenia miłości Boga i wiary pozostaje istotne na każdym etapie rozwoju duchowego. Zarówno w *Evangelii gaudium*, jak i na przykład w *Christus vivit* Franciszek daje do zrozumienia, że na każdym etapie głoszenia „radosne doświadczenie spotkania z Panem nigdy nie powinno zostać zastąpione przez swoistą «indoktrynację»”²⁰. Propozycje formacji doktrynalnej i moralnej powinny być skoncentrowane na pogłębieniu „kerygmatu, podstawowego doświadczenia spotkania z Bogiem przez Chrystusa umarłego i zmartwychwstałego”²¹ oraz na praktyce wzrostu „w miłości braterskiej, życiu wspólnotowym, w służbie”²².

Skoro faktem jest następująca sekularyzacja społeczeństwa, nawet niegdyś uznawanych za chrześcijańskie, to zrozumiała jest potrzeba częstego odwoływania się w przepowiadaniu do podstawowego orędzia

---

¹⁹ Franciszek, *Christus vivit*, nr 212; cyt. wewnętrzny: R. Guardini, *O istocie chrześcijaństwa*, Kraków 2000, s. 14.

²⁰ Franciszek, *Christus vivit*, nr 214.

²¹ Franciszek, *Christus vivit*, nr 213; por. S. Dyk, *Nowa ewangelizacja. Konkretne wezwanie*, Gubin 2015, s. 97–140.

²² Franciszek, *Christus vivit*, nr 213.

chrześcijańskiego w homiliach, kazaniach i w katechezie²³. Uznanie, za papieżem Franciszkiem, centralnego charakteru kerygmy zakłada, że przepowiadanie będzie się charakteryzowało podkreśleniem priorytetu zbawczej miłości Boga względem moralnych i religijnych zobowiązań. Takie podejście, uznane w homiletyce, zostało wyrażone w zasadzie pierwszeństwa orędzia zbawczego przed wymaganiami moralnymi, czyli w skrócie: w pierwszeństwie indykatiwu zbawczego przed imperatywem moralnym.

Kolejną cechą przepowiadania skoncentrowanego na kerygmacie jest odwoływanie się do wolności słuchaczy i kierowanie do nich Bożego orędzia jako propozycji²⁴. Kościół dojrzał już do uznania wolności sumienia i wyznania jako podstawowego prawa człowieka. Z tym zaś idzie w parze rezygnacja z jakichkolwiek przejawów prozelityzmu. W homilii wygłoszonej 13 maja 2007 roku podczas Mszy św. otwierającej konferencję w Aparecidzie papież Benedykt XVI stwierdził, że „Kościół rozszerza się nie przez prozelityzm, ale «przez przyciąganie»”²⁵. Później w dokumencie z Aparecidi znalazło się echo tych słów:

Kościół jako „wspólnota miłości” jest wezwany do odzwierciedlania chwały miłości Boga, który jest komunią, i tym samym do przyciągania ludzi i narodów do Chrystusa. [...] Kościół wzrasta nie przez prozelityzm, lecz „przez przyciąganie: tak jak Chrystus przyciąga wszystkich do siebie mocą swej miłości”. Kościół „przyciąga”, gdy żyje w komunii, ponieważ uczniowie Jezusa będą rozpoznani, jeśli będą się wzajemnie miłować, tak jak On nas umiłował (por. Rz 12, 4–13; J 13, 34)²⁶.

Franciszek nawiązywał do tych słów bezpośrednio w *Evangelii gaudium*²⁷. Również w innych swych wypowiedziach wyraźnie stwierdzał, że prozelityzm jest czymś niewłaściwym. W *Christus vivit* napisał, że „Ewangelia wzywa nas do odwagi i chcemy to czynić bez zarozumiałości i bez

---

²³ Por. Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 165; Franciszek, *Christus vivit*, nr 214. Zob. L. Szewczyk, *Głoszenie słowa Bożego w środowisku zsekularyzowanym*, Katowice 2019, s. 43–275.

²⁴ Por. Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 165.

²⁵ Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 14; cyt. wewnątrz: Benedict XVI, *Homily at Mass for the Opening of the Fifth General Conference of the Latin American and Caribbean Bishops*, 13.05.2007, Aparecida, Brazylia: AAS 99 (2007), s. 437.

²⁶ V Ogólna Konferencja Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów, *Aparecida*, nr 159, Gubin 2014 (Seria Nowej Ewangelizacji).

²⁷ Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 14.

uprawiania prozelityzmu”²⁸. Zdaniem papieża trzeba zawsze okazywać ludziom szacunek, i szczególnie do ludzi młodych podchodzić z „językiem miłości, a nie z prozelityzmem”²⁹.

Ponadto, zdaniem Franciszka, świadectwem autentyczności przepowiadania jest *parezja* będąca pieczęcią Ducha. Użyty przez papieża termin greckiego pochodzenia *parezja* wyraża przekonanie mówiącego o prawdzie lub stanowi akt wiary, a zatem osobiste zaangażowanie mówcy, wolne od sztucznego dobierania słów. Jest też wyrazem odwagi mówiącego wobec odbiorcy zajmującego wyższą pozycję albo przyjmowaniem pozycji słabszego i nieustraszonym wypowiedaniem się w imieniu tych, którzy mówić nie mogą. Według Franciszka *parezja* jest w rezultacie, „dającą szczęście pewnością, która prowadzi nas do chlubienia się głoszoną przez nas Ewangelią, jest niezachwianą ufnością w wierność wiernego Świadka, który daje nam pewność, że nic «nie zdoła nas odłączyć od miłości Boga (Rz 8, 39)»”³⁰.

3. Przepowiadanie zrodzone z towarzyszenia ludziom

Zredagowana przez jezuitę argentyńskiego, duchowego syna papieża Franciszka, Diega J. Faresa książeczka zatytułowana *Dziesięć rad papieża Franciszka dla kapłanów*³¹ zawiera pięć rad przekazanych przez papieża kapłanom z okazji ich jubileuszu w Roku Miłosierdzia, 2 czerwca 2016 roku, uzupełnionych o kolejne pięć rad, które papież Franciszek i Fares dołączyli do poprzednich. Wśród nich jedna dotyczy przepowiadania słowa Bożego. We wprowadzeniu do książki Fares stwierdził, że temat kazań, które podbijają serca ludzi, został dołączony jako praktyczna rada zawsze obecna w przesłaniach Franciszka do kapłanów³². Jak zauważył Fares, głosząc naukę podczas rekolekcji dla kapłanów z odnowy charyzmatycznej 12 czerwca 2015 roku, Franciszek mówił najpierw o miłości, a potem przeszedł do tematu głoszenia słowa:

²⁸ Franciszek, *Christus vivit*, nr 235.

²⁹ Franciszek, *Christus vivit*, nr 211.

³⁰ Por. Franciszek, *Gaudete et exsultate*, nr 132.

³¹ D.J. Fares, *Dziesięć rad papieża Franciszka dla kapłanów*, Łódź 2018.

³² Por. D.J. Fares, *Dziesięć rad papieża Franciszka*, s. 10.

Jak głosić słowo? – zapytał. Albo, wybaczcie mi neologizm, jak „kerygmatyzować”? Jak przekazywać *kerygmat* z przekonaniem, że pochodzi od Ducha Świętego? O, ja nieszczęsny! Homilie! Proszę was, miejcie litość dla ludu Bożego. Wierni nie znoszą homilii długich, nudnych, które brzmią jak konferencje. Ludzie chcą czuć, że przemawiacie z serca do ich serca³³.

Zmiana tematu wypowiedzi, przejście od rozważań o miłości do przemyśleń o głoszeniu słowa nie jest przypadkiem. Albowiem Franciszek łączy miłość do Jezusa z miłością do ludu. Podobnie łączy sposób, w jaki się modlimy – a więc sposób, w jaki rozmawiamy z Bogiem – ze sposobem głoszenia i rozmawiania z ludźmi³⁴. W tym połączeniu widać pogłębienie zasady wierności Bogu i człowiekowi. Oparte na tej zasadzie przepowiadanie stawiają wymagania głosicielom: aby głoszone przez nich orędzie miało większe szanse na przyjęcie, głosiciele słowa powinni przyjąć postawę bliskości wobec słuchaczy, otwartości na dialog, cierpliwości i serdecznego przyjęcia człowieka bez potępiania³⁵. Jeszcze jako kardynał Jorge Bergoglio zafascynowany był przestrogą, jakiej udzieliła królowej Izabeli I Katolickiej (1451–1504) jej matka, Izabela Aviz (ok. 1428–1496), wnuczka króla Portugalii Jana I Wielkiego: „Biedna królowo, moja mała królowo: niech będzie przeklęty władca, który dąży do innych celów niż jego poddani”³⁶.

Franciszek, za św. Tomaszem z Akwinu, niejednokrotnie podkreśla przekonanie do fundamentalnej dobroci każdego człowieka, innymi słowy do „pierwotnej prawości sumienia”³⁷. Chodzi tu o „synderezę”, która według Tomasza jest „racjonalną sprawnością dotyczącą pierwszych praktycznych zasad”, najwyższą sprawnością rozumu, uczestnictwem z życia Boga³⁸. Zasadniczy osąd sumienia, „syndereza”, której nie zniszczył nawet grzech pierwotny, „sprawia, że każde sumienie jest

---

³³ D.J. Fares, *Dziesięć rad papieża Franciszka*, s. 74.

³⁴ Por. D.J. Fares, *Dziesięć rad papieża Franciszka*, s. 74.

³⁵ Por. Franciszek, *Evangellii gaudium*, nr 165; por. Franciszek, *Christus vivit*, nr 214.

³⁶ J.M. Bergoglio, *Nel cuore di ogni padre*, Milano 2014, s. 52; cyt. za: D.J. Fares, *Dziesięć rad papieża Franciszka*, s. 45.

³⁷ Por. D.J. Fares, *Dziesięć rad papieża Franciszka*, s. 22–23.

³⁸ Tomasz z Akwinu, *De Veritate*, nr 16, 1; cyt. za: D.J. Fares, *Dziesięć rad papieża Franciszka*, s. 23, przyp. 14.

zasadniczo «prawie i dobrze uformowane»³⁹. Franciszek jest przekonany, że łaska Boża działa tam, gdzie obok zaufania do Boga okazywana jest wiara w prawość ludzkiego sumienia⁴⁰. Zachęca więc do pielęgnowania zdrowej bliskości wobec ludzi, do zatrzymania się przy człowieku, ilekroć jest to konieczne, i do spojrzenia pełnego szacunku oraz współczucia, które „leczy, wyzwala i zachęca do dojrzewania w życiu chrześcijańskim”⁴¹.

Posługa przepowiadania jest kontekstem, w którym rozpoczyna się i realizuje autentyczne towarzyszenie duchowe⁴². Dość kategoryczne jest stwierdzenie papieża, że „Kościół będzie musiał wprowadzić swoich członków – kapłanów, zakonników i świeckich – do tej «sztuki towarzyszenia», aby wszyscy nauczyli się zawsze zdejmować sandały wobec świętej ziemi drugiego (por. Wj 3, 5)”⁴³.

4. Głoszenie z radością

Franciszek chętnie nawiązuje do *Evangelii nuntiandi* Pawła VI⁴⁴. W tym dokumencie papież Giovanni Battista Montini (1897–1978) do przeszkód, które utrudniają ewangelizację zaliczył zwłaszcza brak radości i nadziei u wielu głosicieli Ewangelii⁴⁵. W związku z tym zachęcał do pielęgnowania radości z ewangelizowania „nawet wtedy, kiedy trzeba zasiewać, płacząc”⁴⁶. Ostatnie fragmenty adhortacji Pawła VI traktują o tym, że lud wierny pragnie przyjmować „Ewangelię nie od jej głosicieli zgębionych lub pozbawionych nadziei, nie od niecierpliwych lub bojaźliwych, ale od sług Ewangelii, których życie jaśniałoby zapałem, od tych, co pierwsi zaczerpnęli swą radość od Chrystusa”⁴⁷. To ulubione przez Franciszka

³⁹ D.J. Fares, *Dziesięć rad papieża Franciszka*, s. 23.

⁴⁰ Por. D.J. Fares, *Dziesięć rad papieża Franciszka*, s. 22.

⁴¹ Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 169.

⁴² Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 173.

⁴³ Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 169. Austen Ivereigh w książce *Prorok. Biografia Franciszka, papieża radykalnego* (Wydawnictwo Niecałe, Bytom 2015) prezentuje wiele prorockich gestów Franciszka, zwłaszcza wobec ludzi chorych, słabych i wykluczanych.

⁴⁴ Por. Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr: 10, 12, 123, 146, 150, 156, 176, 181.

⁴⁵ Por. Paweł VI, *Evangelii nuntiandi*, nr 80.

⁴⁶ Paweł VI, *Evangelii nuntiandi*, nr 80.

⁴⁷ Paweł VI, *Evangelii nuntiandi*, nr 80.

słowa, które rozpalają gorliwość apostołską – podkreśla Fares⁴⁸. Właśnie do nich nawiązuje programowa adhortacja Franciszka, która rozpoczyna się od stwierdzenia: „Radość Ewangelii napełnia serce oraz całe życie tych, którzy spotykają się z Jezusem [...]. Z Jezusem Chrystusem rodzi się zawsze i odradza radość”⁴⁹. Papież zachęca w niej wszystkich chrześcijan do ewangelizacji z radością⁵⁰. Wyraz „radość” występuje w adhortacji *Evangelii gaudium* 103 razy, głównie w formie rzeczownikowej, a kilkakrotnie w formie przymiotnikowej i czasownikowej.

Źródłem radości jest spotkanie z Chrystusem Zbawicielem: „Radość Ewangelii napełnia serce i całe życie tych, którzy spotykają się z Jezusem. Ci, którzy pozwalają, żeby ich zbawił, zostają wyzwoleni od grzechu, od smutku, od wewnętrznej pustki, od izolacji. Z Jezusem Chrystusem radość zawsze rodzi się i odradza”⁵¹. Jest ona owocem Ducha Świętego i konsekwencją upodobnienia chrześcijanina do Chrystusa Sługi, „który nie przyszedł, aby Mu służono, lecz aby służyć i dać swoje życie na okup za wielu” (Mt 20, 28). Franciszek zauważa: „Jeśli pozwolimy Panu, by wy dobył nas z naszej skorupy i przemienił nasze życie, wtedy będziemy mogli wypełnić to, o co prosił św. Paweł: «Radujcie się zawsze w Panu; jeszcze raz powtarzam: radujcie się!» (Flp 4, 4)”⁵².

Franciszek jest przeciwnikiem izolacjonizmu i indywidualizmu, który w swej krańcowej postaci znajduje wyraz w ksenofobii i pogardzie dla słabych. Papież wzywa do budowania realnych więzi przyjaźni, pielęgnowania życzliwych gestów⁵³. W adhortacji *Evangelii gaudium* Franciszek przypomniał ważny fragment dokumentu z Aparecidy, w którym podkreśla, jak ważne jest łączenie radości z życiem traktowanym jak służbę:

---

⁴⁸ D.J. Fares, *Dziesięć rad papieża Franciszka*, s. 46.

⁴⁹ Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 1.

⁵⁰ Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 1; por. Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Radujcie się*. List okólny do osób konsekrowanych z nauczania Papieża Franciszka, nr 9, Warszawa 2014; A.J. Sobczyk, *Duchowość nowej ewangelizacji w świetle nauczania papieża Franciszka*, „Teologia i Moralność” 11 (2016) nr 2 (20), s. 89–90.

⁵¹ Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 1.

⁵² Por. Franciszek, *Gaudete et exsultate*, nr 122.

⁵³ Por. Franciszek, *Fratelli tutti*, nr 43.

Życie rozkwita, gdy jest oddawane, a marnieje i osłabia się w izolacji i w wygodzie. I rzeczywiście ludzie, którzy najbardziej cieszą się z życia, to ci, którzy poczucie bezpieczeństwa zostawiają na brzegu i zapalają się do misji komunikowania życia innym. Ewangelia pomaga nam odkryć, że chorobliwa troska o własne życie niszczy jego ludzki i chrześcijański wymiar. Żyje się o wiele lepiej, gdy mamy wewnętrzną wolność, aby je dać: [...] do życia dochodzi się i dojrzewa w takim stopniu, w jakim się je daje, przekazując innym. Ostatecznie to jest misja⁵⁴.

Franciszek postrzega radość, obok żywotności i zdolności do inspirowania, jako cechę chrześcijańskiego przepowiadania⁵⁵ i zaprasza wszystkich wiernych chrześcijan do udziału w ewangelizacji naznaczonej radością⁵⁶. Czymś nieprzekonującym i niespójnym jest głoszenie Ewangelii przez chrześcijan smutnych. Ewangelia jest ze swej istoty Dobrą Nowiną; jest nowiną rodzącą radość w sercach tych, którzy ją z przekonaniem przyjmują⁵⁷.

5. Potwierdzenie znaczenia homilii

Ważną inspiracją pontyfikatu Franciszka dla posługi słowa jest jego osobiste zaangażowanie w głoszenie słowa Bożego. Od początku swego pontyfikatu, to jest od 13 marca 2013 roku, codziennie głosi homilie. Zazwyczaj czyni to podczas Mszy św. w Domu św. Marty. Tym samym wprowadza w praktykę postulat zgłoszony podczas XII Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów poświęconego zagadnieniu *Słowo Boże w życiu i misji Kościoła* (Rzym, 5–26 października 2008)⁵⁸. Zgodnie z nauczaniem Soboru Watykańskiego II oraz swoich poprzedników

⁵⁴ *Aparecida*, nr 360; Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 10.

⁵⁵ Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 165; por. Franciszek, *Christus vivit*, nr 214.

⁵⁶ Por. Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 1.

⁵⁷ Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 10.

⁵⁸ „Ci dovrebbe essere una omelia durante tutte le Messe *cum populo*, anche durante la settimana. Bisogna che i predicatori (vescovi, sacerdoti, diaconi) si preparino nella preghiera, affinché predichino con convinzione e passione” – XII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów. *Propositiones*, nr 15, http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20081025_elenco-prop-finali_it.html (6.8.2021); zob. H. Sławiński, *Troska Kościoła o poprawę jakości homilii: od synodu o Eucharystii i „Sacramentum Caritatis” do synodu o słowie Bożym i „Verbum Domini”*, „Colloquia Theologica Ottoniana” 1 (2012), s. 37–62.

na stolicy Piotrowej, papież Franciszek przyznaje homilii szczególne znaczenie w teorii i praktyce. Daje przykład duszpasterzom, że warto korzystać z homilii jako „najwyższego momentu dialogu Boga ze swoim ludem”⁵⁹.

Swe homilie w Domu św. Marty głosi po włosku, który nie jest jego językiem ojczystym. Mówi zatem w sposób prosty, od siedmiu do ośmiu minut. Homilie te, spisane przy zachowaniu pojedynczych odstępów między wersami, mieszczą się na jednej stronie, liczą od siedmiuset do ośmiuset słów⁶⁰.

Franciszek wrył sobie głęboko w pamięci naukę, jaką podczas studiów otrzymał na temat głoszenia słowa Bożego: „Mieliśmy wykładowcę homiletyki, który mówił nam o «jednej myśli, jednym obrazie i uczuciach». To wszystko, co jest potrzebne w homilii. Co chciałbyś przekazać? Szukaj jednej myśli. Jakiego obrazu użyję, aby wyrazić tę myśl? I jakie uczucia pragnę wzbudzić i sprowokować, nie popadając w moralizm?”⁶¹. Wykład zapamiętany i przyswojony przez Bergoglię z okresu studiów został przekazana całemu Kościołowi w *Evangelii gaudium*⁶².

---

⁵⁹ Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 137; por. H. Sławiński, *Wkład papieża Franciszka w język nowej ewangelizacji*, w: *Nowa ewangelizacja. Język – teologia – kultura*, red. M. Nowak, W Przyczyna, Tarnów 2017, s. 247.

⁶⁰ H. Sławiński, *Wkład papieża Franciszka w język nowej ewangelizacji*, s. 247–249; G. Heille OP, *The Preaching of Pope Francis: Missionary Discipleship and the Ministry of the Word*, Collegeville, MN, 2015, s. 8.

⁶¹ D.J. Fares, *Dziesięć rad papieża Franciszka*, s. 76.

⁶² „Dobra homilia, jak powiedział mi stary mistrz, powinna zawierać «jedną myśl, jedno uczucie i jeden obraz»” – Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 157. Do tematu tego Franciszek powrócił 13 września 2021 roku w Bratysławie: „Kaznodziejstwo. Ktoś mi powiedział, że w *Evangelii gaudium* za dużo miejsca poświęciłem homilii, ponieważ jest to jeden z problemów obecnych czasów. Tak, homilia nie jest sakramentem, jak twierdzili niektórzy protestanci, ale należy do sakramentaliów! To nie jest kazanie wielkopostne, nie, to jest coś innego. Znajduje się w samym sercu Eucharystii. I pomyślcie o wiernych, którzy muszą słuchać homilii trwających 40 minut, 50 minut, na tematy, których nie rozumieją, które ich nie poruszają... Proszę was, księża i biskupi, zastanówcie się dobrze, jak przygotować homilię, jak ją wygłosić, aby był kontakt z ludźmi i aby czerpali inspirację z tekstu biblijnego. Homilia, nie powinna zazwyczaj być dłuższa niż dziesięć minut, ponieważ ludzie tracą uwagę po ośmiu minutach, pod warunkiem, że jest bardzo interesująca. Ale czas ten powinien wynosić 10–15 minut, nie więcej. Pewien mój profesor homiletyki, mawiał, że homilia musi mieć wewnętrzną spójność: idee, obraz i uczucie; żeby ludzie wychodzili z ideą, obrazem i czymś, co poruszyło ich serca. Oto jak proste jest głoszenie Ewangelii! I tak głosił Jezus,

We wspomnianej już rozmowie z Faresem Franciszek przyznał, iż „wielokrotnie podkreślał, że według niektórych zbyt dużo miejsca poświęcił głoszeniu Słowa w *Evangelii gaudium*”⁶³. Tymczasem sam Franciszek zgadza się raczej z tymi, którzy twierdzą, iż „należałoby powrócić do punktu na temat homilii z *Evangelii gaudium*, gdyż przeszedł on praktycznie bez echa. Tam można znaleźć to, co Kościół powinien poprawić w swoim nauczaniu i co pozbawia go aspektu klerykalnego”⁶⁴.

Znajomość działalności Bergoglia poprzedzającej jego posługę papieską nie pozwala się dziwić, że Franciszek poświęcił homilii tak wiele miejsca w swojej adhortacji *Evangelii gaudium*. Albowiem jeszcze jako arcybiskup Buenos Aires i prymas Argentyny Bergoglio, podczas Zgromadzenia Plenarnego Papieskiej Komisji ds. Ameryki Łacińskiej (CAL), które odbyło się w Rzymie, wygłosił w czasie sesji 19 stycznia 2005 roku, obszerną konferencję na temat: *Niedzielna homilia w Ameryce Łacińskiej*⁶⁵.

Mówił wtedy między innymi, że homilia „stanowi punkt szczytowy w dialogu między Bogiem a jego ludem przed komunią sakramentalną. Pan z prawdziwą radością rozmawia ze swoim ludem, a my, kaznodzieje, powinniśmy dać odczuć naszemu ludowi tę radość Pana. W homilii zatem zawiązuje się dialog już rozpoczęty przez Pana i jego lud. Dlatego ten, kto przepowiada, powinien zgłębić i zważyć serce swojej wspólnoty, aby dialogować z tym sercem, szukając w nim tych miejsc, w których pragnienie Boga jest żywe i gorące, jak również tych, w których dialog nawiązany w miłości, został «skradziony», «zdużony» lub nie mógł przynieść owoców”⁶⁶. Niektóre z tych przemyśleń znalazły się w adhortacji

---

odwołując się do ptaków, pól do konkretnych rzeczy, takich, które ludzie rozumieli. Przepraszam, że do tego wracam, ale to mnie niepokoi... [oklaski] Pozwalam sobie na złośliwość: oklaski zaczęły się od zakonnic, które są ofiarami naszych homilii!” – Franciszek, *Przemówienie podczas spotkania z biskupami, księżmi, zakonnikami i zakonnkami, seminarzystami, katechetami w katedrze św. Marcina w Bratysławie*, 13.09.2021, <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2021/september/documents/20210913-bratislava-religiosi.html> (20.09.2021).

⁶³ Por. D.J. Fares, *Dziesięć rad papieża Franciszka*, s. 75.

⁶⁴ Por. D.J. Fares, *Dziesięć rad papieża Franciszka*, s. 75.

⁶⁵ J.M. Bergoglio, *La homilía dominical en América Latina*, 19.01.2005, <https://www.arzbaires.org.ar/inicio/homilias/homilias2005.htm> (6.08.2021).

⁶⁶ D.J. Fares, *Dziesięć rad papieża Franciszka*, s. 76–77.

*Evangelii gaudium*⁶⁷. Ponadto podczas konferencji 19 stycznia 2005 roku Bergoglio nawiązał do etymologii terminu *homilia*, który w swym greckim źródłosłowie oznacza rodzinną bliskość i serdeczny dialog:

Dialog to znacznie więcej niż komunikowanie prawdy. Dialog prowadzony jest dla przyjemności mówienia i dla konkretnego dobra, które za pomocą słów przekazywane jest między tymi, którzy się kochają. Owo dobro nie polega na czymś, lecz na samych osobach, które wzajemnie oddają się sobie w dialogu. Oto dlaczego przepowiadanie czysto moralizujące lub egzegetyczne ogranicza tę łączność między sercami, która powinna nastąpić w homilii, i która powinna mieć charakter prawie sakramentalny, gdyż „wiera rodzi się z tego, co się słyszy, tym zaś, co się słyszy, jest słowo Chrystusa” (Rz 10, 17)⁶⁸.

Z tym przekonaniem Franciszek nie akcentuje tak mocno kwestii pocuzania w homiliach, ale raczej atmosferę serdeczności, która predysponuje słuchaczy do otwartości serca na słowo Boże. Jedynie ktoś, kto doświadcza, że kierowane do niego słowa są pełne życzliwości i ojcowskiej troski będzie właściwie usposobiony, by je przyjąć, a potem ewentualnie dążyć do lepszego ich zrozumienia w procesie dydaktycznym.

6. Dowartościowanie przygotowania homilii i kazań

Doceniając znaczenie homilii, Franciszek uznaje przygotowanie jej, i w ogóle przepowiadania, za tak ważne, że cały trzeci punkt, to jest 15 fragmentów, w trzecim rozdziale adhortacji *Evangelii gaudium* poświęca temu zagadnieniu⁶⁹. Już we wprowadzeniu stwierdza: „Przygotowanie przepowiadania słowa jest zadaniem tak ważnym, że należy poświęcić dłuższy czas na studium, modlitwę, refleksję i duszpasterską kreatywność”⁷⁰. Franciszek koryguje przy tym zastrzeżenia tych duszpasterzy, którzy utrzymują, że ich liczne obowiązki nie pozwalają poświęcić

⁶⁷ Por. Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 135; por. numery 137–145.

⁶⁸ D.J. Fares, *Dziesięć rad papieża Franciszka*, s. 78–79.

⁶⁹ Numery 145–159. Fragment 145, niepoprzedzony śródtytułem pełni rolę wstępu do omówienia kwestii przygotowania przepowiadania słowa. Kolejne fragmenty poprzedzone są śródtytułami: Kult prawdy (146–148); Personalizacja słowa (149–151); Czytanie duchowe (152–153); Słuchając ludu (154–155); Narzędzia pedagogiczne (156–159).

⁷⁰ Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 145.

wiele czasu temu zadaniu. Papież proponuje w takiej sytuacji zrezygnować z innych, nawet ważnych zadań po to, by w każdym tygodniu wystarczyło czasu na osobiste i wspólnotowe przygotowanie homilii⁷¹. Swą zachętę Franciszek podsumowuje radykalnym stwierdzeniem: „Kaznodzieja, który się nie przygotowuje, nie jest «duchowy», jest nieuczciwy i nieodpowiedzialny wobec otrzymanych darów”⁷². Dalsze konsekwencje „braku staranności w przygotowaniu homilii i głoszeniu słowa Bożego”⁷³ Franciszek wylicza w adhortacji *Christus vivit*. Dostrzegając fakt, że wielu młodych ludzi niczego nie oczekuje od Kościoła, papież łączy tę sytuację ze skandalami seksualnymi i ekonomicznymi, ale też z nieprzygotowaniem kapłanów oraz brakiem „staranności w przygotowaniu homilii i głoszeniu słowa Bożego”⁷⁴.

Dzięki wywiadom udzielonym przez papieża, znany jest sposób, w jaki Franciszek przygotowuje swoje publiczne wystąpienia. Szczegóły na ten temat znajdujemy we wprowadzeniu do książki zawierającej homilie, wykłady i przemówienia Jorge Bergolio z czasów jego posługi biskupiej w Buenos Aires, którą jest rozmowa Franciszka z jezuitą, Antoniem Spadaro. Ten ostatni pyta Franciszka: „Jak wasza świątobliwość przygotowuje homilię w domu Świętej Marty? Skąd się rodzą wypowiedziane w nich słowa?”. Franciszek odpowiada:

Zaczynam przygotowania dzień wcześniej. W południe dnia poprzedzającego poranną mszę św. przeglądam czytania z następnego dnia i zazwyczaj wybieram jedno z dwóch. Następnie czytam na głos tekst, który wybrałem. Odczuwam potrzebę słyszenia dźwięków, słuchania się w brzmienie głośno wypowiedzianych słów. Później zaznacza w książeczce czytania, której używam, te słowa, które mnie najbardziej poruszają. Te poruszające mnie słowa zakreślam kółeczkami. Przez resztę dnia słowa te i związane z nimi myśli przyplływają i odpływają, [80-] podczas gdy robię to, co do mnie należy. Przy czym medytuję, zastanawiam się, delektuję się rzeczami... Są jednak dni, w których do samego wieczora nic nie przychodzi mi do głowy, gdy nie mam pojęcia, co powiem następnego dnia. Wówczas robię to, o czym mówi św. Ignacy: idę się z tym przespać. I wtedy od razu, gdy tylko się

⁷¹ Por. Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 145.

⁷² Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr 145.

⁷³ Franciszek, *Christus vivit*, nr 40.

⁷⁴ Franciszek, *Christus vivit*, nr 40.

budzę, pojawia się natchnienie. Pojawiają się właściwe myśli, czasem brzmiały mocno, czasem trochę słabsze. Ale tak jest. Czuję, że jestem przygotowany⁷⁵.

Z kolei podczas rozmowy z Faresem na analogiczny temat Franciszek wstał i pokazał książeczkę z czytaniem mszalnymi przeznaczonymi na dany miesiąc, w której zaznaczał wybrane słowa. Były w nich faktycznie kółeczka i krótkie zapiski na marginesach. Franciszek wyznał, „że później «je wyrzucał» i zapominał o tym, co powiedział, skupiając się na tym, co ma powiedzieć w przyszłości...”⁷⁶.

Podsumowanie

Nauczanie Franciszka dotyczące przepowiadania w kluczu misyjnym inspirowane do koncentracji na istocie chrześcijańskiego orędzia i na tym, żeby było ono zawsze Dobrą Nowiną. Dalej, klucz misyjny inspirowane do cierpliwego towarzyszenia ludziom w ich rozwoju duchowym, a więc zaniechania prozelityzmu na rzecz ukazywania piękna i walorów osoby i orędzia Jezusa Chrystusa.

W czasie postępującej sekularyzacji konieczne staje się przesunięcie akcentów w postrzeganiu posługi Kościoła. Bez zaniedbywania czy deprecjonowania znaczenia sakramentów, należy mocniej akcentować posługę słowa. To ze słuchania słowa Bożego rodzi się wiara, która jest warunkiem życia sakramentalnego. Aby owo życie było owocne we wspólnotach parafialnych, należy stwarzać jak najwięcej możliwości do posługi słowa.

Inspiracje Franciszka dla posługi słowa nie są zaskakujące i nowe. Świadczą one raczej o aplikacji hermeneutyki ciągłości: papież z Argentyny rozwija nauczanie Soboru Watykańskiego II, a przede wszystkim czerpie z adhortacji Pawła VI *Evangelii nuntiandi*. Wydobywa i akcentuje z nauczania poprzedników na Stolicy Piotrowej te wskazania dla głosicieli słowa Bożego, które na podstawie swojego wieloletniego i bogatego

---

⁷⁵ J.M. Bergoglio, *Nei tuoi occhi é la mia parola. Omelie e discorsi di Buenos Aires, 1999–2013*, Milano 2016; cyt. za: D.J. Fares, *Dziesięć rad papieża Franciszka*, s. 79–80.

⁷⁶ D.J. Fares, *Dziesięć rad papieża Franciszka*, s. 80.

doświadczenia życiowego uznał za istotne dla Kościoła działającego na początku trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa, w środowisku coraz bardziej zsekularyzowanym.

Bibliografia

- Benedict XVI, *Homily at Mass for the Opening of the Fifth General Conference of the Latin American and Caribbean Bishops*, 13.05.2007, Aparecida, Brazil; https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2007/documents/hf_ben-xvi_hom_20070513_conference-brazil.html (20.07.2021).
- Benedykt XVI, Encyklika *Deus caritas est*, 25.12.2005, https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20051225_deus-caritas-est.html (6.08.2021).
- Bergoglio J.M., *La homilía dominical en América Latina*, 19.01.2005, <https://www.arzbaire.org.ar/inicio/homilias/homilias2005.htm> (6.08.2021).
- Bergoglio J.M., *Nei tuoi occhi é la mia parola. Omelie e discorsi di Buenos Aires, 1999–2013*, Milano 2016.
- Dyk S., *Nowa ewangelizacja. Konkretnie wezwanie*, Gubin 2015.
- Fares D.J., *Dziesięć rad papieża Franciszka dla kapłanów*, Łódź 2018.
- Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*: o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie, 24.11.2013, Kraków 2013.
- Franciszek, Adhortacja apostolska *Gaudete et exsultate* o powołaniu do świętości w świecie współczesnym, 19.03.2018, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20180319_gaudete-et-exsultate.html (20.09.2021).
- Franciszek, Adhortacja apostolska *Christus vivit* do młodych i całego ludu Bożego, 25.03.2019, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20190325_christus-vivit.html (20.09.2021).
- Franciszek, Encyklika *Fratelli tutti* o braterstwie i przyjaźni społecznej, 3.10.2020, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/encyclicals/documents/papa-francesco_20201003_enciclica-fratelli-tutti.html (20.09.2021).
- Franciszek, List apostolski w formie motu proprio *Antiquum ministerium*, w którym ustanawia posługę katechety, 10.05.2021, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20210510_antiquum-ministerium.html (20.09.2021).
- Franciszek, Przemówienie podczas spotkania z biskupami, księżmi, zakonnikami i zakonnkami, seminarzystami, katechetami w katedrze św. Marcina w Bratysławie, 13.09.2021, <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2021/september/documents/20210913-bratislava-religiosi.html> (20.09.2021).
- Freiherr von Fürstenberg G., *Zustand permanenter Evangelisierung*, „Herder Korrespondenz” 11 (2015), s. 30–33 (582–585).
- Guardini R., *O istocie chrześcijaństwa*, Kraków 2000.

Heille G. OP, *The Preaching of Pope Francis: Missionary Discipleship and the Ministry of the Word*, Collegeville, MN, 2015.

Ivereigh A., *Prorok. Biografia Franciszka, papieża radykalnego*, Bytom 2015.

Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Radujcie się. List okólny do osób konsekrowanych z nauczania Papieża Franciszka*, Warszawa 2014.

Leczmy rany. Wywiad z papieżem Franciszkiem przeprowadzony przez Antonio Spadaro SJ, redaktora Civiltà Cattolica, przekł. P. Bravo, K.M Kaproń OFM, „Tygodnik Powszechny” 39 (2013), s. 19–28.

Paweł VI, *Evangelii nuntiandi*, 8.12.1975, AAS 68 (1976), s. 5–76; kolejne wyd.: Wrocław 2001.

Skobel S., *Papież Franciszek: Pontyfikat „Znaków czasu”*, w: *Pandemia jako „znak czasu” dla Kościoła w Polsce*, red. M.J. Tutak, T. Wielebski, Warszawa 2021, s. 111–124.

Sławiński H., *Troska Kościoła o poprawę jakości homilii: od synodu o Eucharystii i „Sacramentum Caritatis” do synodu o słowie Bożym i „Verbum Domini”*, „Colloquia Theologica Ottoniana” 1 (2012), s. 37–62.

Sławiński H., *Wkład papieża Franciszka w język nowej ewangelizacji*, w: *Nowa ewangelizacja. Język - teologia - kultura*, red. M. Nowak, W. Przyczyna, Tarnów 2017, s. 231–255.

Szewczyk L., *Głoszenie słowa Bożego w środowisku zsekularyzowanym*, Katowice 2019.

Sobczyk A.J., *Duchowość nowej ewangelizacji w świetle nauczania papieża Franciszka*, „Teologia i Moralność” 11 (2016) nr 2 (20), s. 85–99.

V Ogólna Konferencja Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów, *Aparecida*, Guibin 2014.

XII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów. *Propositiones*, nr 15; http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20081025_elenco-prop-finali_it.html (6.08.2021).